

27 november 2020

Garyp, Tytsjerksteradiel

Verslag reflectieve monitor

Een belangrijk doel van het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) is leren. Het programma voert daartoe jaarlijks een reflectieve monitor uit. In het najaar van 2020 vond hiervan de tweede ronde plaats. Dit gebeurde door middel van een gesprek van 1,5 uur met de gemeentelijke projectleider(s) van de proeftuin en de verantwoordelijke wethouder, eventueel, op initiatief van de gemeente, aangevuld met partners en/of projectmedewerkers. Dit is het verslag van het gesprek met de proeftuin binnen de gemeente Tytsjerksteradiel.

Stand van zaken

In de van november 2020 zijn alle bewoners huis-aan-huis op de hoogte gebracht van de voortgang. 289 woningen hebben een energiescan aangeboden gekregen. Daarvan hebben 113 woningeigenaren een woningverbeterplan aangevraagd. 65 zijn tot subsidieaanvraag overgegaan. Van deze groep zijn 35 woningen aardgasvrij en 30 in uitvoering. Inmiddels is het aantal aardgasvrije woningen al boven de 40. Van de eerste aardgasvrije bewoners is iedereen tevreden over de aardgasvrije woning. 14 woningen benaderen nul-op-de-meter. Er is één eigenaar die is geschrokken van zijn hoge elektriciteitsverbruik door zelf aangelegde vloerverwarming. Voor de uitvoering is een consortium opgericht van installateurs, isolatiebedrijven en glaszetters. Deze bedrijven zijn inmiddels overbelast en er is een wachtrij. Bewoners zijn overigens vrij hun eigen keuzes te maken, maar kunnen gebruik maken van het consortium. Het Enerzjyhûs en persoonlijk contact met bewoners speelt een zeer belangrijke rol in de uitvoering. Door Corona is er wat vertraging in voortgang gekomen.

Geleerde lessen

Tijdens het gesprek zijn de volgende geleerde lessen aan de orde gekomen;

Lessen over samenwerking met partners

- Het initiatief voor dit project komt van de energie coöperatie uit Garyp. De gemeente heeft het overgrote deel van de uitvoering toevertrouwd aan hen. Dit werkt heel goed. Er is vier keer jaar stuurgroep vergadering met ambtelijke medewerkers en de verantwoordelijk wethouder van de gemeente. De samenwerking is gebaseerd op veel wederzijds vertrouwen. De begeleiding van de eigenaren kost veel meer tijd dan verwacht, de gemeente heeft hiervoor vanuit het project extra middelen ter beschikking gesteld. Ook is er een bijdrage vanuit de provincie ontvangen.

- De woningcorporatie die bezit heeft in Garyp wil wel meedoen aan het aardgasvrij maken van haar bezit maar loopt tegen financiële beperkingen op. De woningcorporatie wil de woningen verduurzamen maar geheel aardgasvrij maken is een te grote investering. De gemeente kan hier niet financieel aan bijdragen. De corporaties zijn aangewezen als startmotor maar de corporatie in Garyp kan dat (ook beleidsmatig) dus niet waarmaken.
- De wethouder is erg tevreden met het bestaan van de klankbordgroep. In deze groep helpt men elkaar en worden ideeën uitgewisseld. Er is een hoge mate van transparantie. De gemeente heeft hier geleerd dat je als overheid moet durven loslaten. De groep bestaat uit verschillende deskundigen (bouwkundig, installatie en financieel), maar moet nog verder invulling krijgen.
- Dit project is van de bewoners zelf en er is een hoge mate van persoonlijke benadering. De subsidie voor de woningverbeteringen moeten bij de gemeente ingediend worden. Alle aanvragen zijn van goede kwaliteit. Dit komt door goede voorbereiding aan de voorkant door de begeleiding van het team op het Enerzjyhûs. Het is een goede rolverdeling dat de gemeente het laatste woord heeft over de subsidietoekenning. Zo kan de coöperatie er niet op aangesproken worden.
- Er is een platform met andere dorpen in de gemeente, de energieklinkbordgroep. Dit is een overleg van de gemeente met alle energiegroepen/-coöperaties in de gemeente. In deze groep wordt informatie vanuit Garyp gedeeld en vice versa.
- Met dit project vervult de gemeente een ambassadeursfunctie. Er is ook al contact met nieuwe proeftuin Wijnjewoude. De coöperatie krijgt ook veel vragen voor interviews en informatie over het project, van studenten tot RTL. Zowel ambtelijk als bij de coöperatie is onderschat hoeveel tijd hiervoor vrijgemaakt moet worden. Het is uiteraard van belang dat de geleerde lessen gedeeld worden.

Lessen over technische oplossing

- De woningen in Garyp krijgen een diversiteit aan technische concepten. Zo zijn er diverse soorten warmtepompen, pelletkachels en zonneboilers. Voor elke woning is het op maat gemaakt plan.
- De woningen met energielabels A, B en C zijn redelijk eenvoudig en met beperkte kosten aardgasvrij te maken. De kosten zijn netto tussen de €12.000 en €14.000. Dat is voor veel eigenaren uit de eerste groep een behapbaar bedrag.
- Een zorgpunt is de groep oudere woningen met slechte energielabels. Dat is tweederde van de woningvoorraad in Garyp. In deze woningen is veel isolatie nodig en dat is ingrijpend en kostbaar. De gemeente heeft ruimte en flexibiliteit om met de werkgroep over oplossingen voor deze groep woningen te spreken zoals;
 - o De werkgroep en gemeente zouden hiervoor kunnen overwegen om het te verkrijgen subsidiebedrag voor deze groep woningen te verhogen. Er is een groep woningen die naast dat ze oud is ook in slechte staat van onderhoud verkeert.

- Een tussenstap invoegen om via hybride naar aardgasvrij te komen. Dat is nu niet aan de orde, maar zou verder op in het project wellicht bespreekbaar moeten worden gemaakt. Dat vraagt overleg met de gemeente en de Rijksoverheid.
- Innovatie: de energiecoöperatie blijft mogelijkheden voor oudere woningen onderzoeken en houdt innovaties in de gaten.

Geleerde lessen over financiering

- Voor veel eigenaren is financiering een grote drempel. Een brief sturen over de mogelijkheden helpt niet. Het is nodig om met ze om de tafel te gaan en de mogelijkheden door de spreken. De coöperatie zou graag fysieke bijeenkomsten organiseren om mensen voor te lichten over de mogelijkheden. Er zijn veel mogelijkheden. De gemeente schat dat voor 80% van de eigenaren er financiering beschikbaar is, dat is de opzet van de proeftuin. De informatie is echter versnipperd en eigenaren zien door de bomen het bos niet meer.
- De meeste eigenaren hebben de financiering zelf georganiseerd. Er is een drempel voor eigenaren om aan te geven dat ze financiering nodig hebben. Het is een uitdaging om ze bij het Enerzjyhûs te krijgen. De gemeente wil graag iets opzetten zodat bewoners de juiste kanalen weten te vinden. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat eigenaren graag ontzorgd willen worden. Het zou helpen als vanuit het Rijk ingezet kan worden op onafhankelijke financieel adviseurs voor eigenaren. De coöperatie zou graag een folder maken waarin verschillende eigenaren vertellen over hoe zij het aardgasvrij maken van hun woning gefinancierd hebben.
- Een groep eigenaren vindt het aantrekkelijker om te sparen dan te lenen. De gemeente begrijpt deze wens.. In het project was als voorwaarde opgenomen dat bij toekenning van de subsidie de maatregelen binnen een jaar uitgevoerd moeten zijn. Deze termijn is met ingang van 2021 verlengd naar 3 jaar, zodat er ruimte is voor eigenaren om het benodigde bedrag te sparen.

Lessen over bewonerscommunicatie

- Hoe veel je ook communiceert, je doet altijd te weinig. De kracht zit in de herhaling. Blijf communiceren dat eigenaren kosteloos een energiescan kunnen krijgen en vertel verhalen over bewoners die van het gas af zijn. Het Enerzjyhûs werkt aan een boekje waarin goede voorbeelden komen te staan.
- De transitie is veel meer dan een energietransitie, het is een maatschappelijke transitie. Zelfvoorzienend worden qua energie is nieuw en ook bottom-up initiatief en uitvoering. De uitvoering van onderop en de rol die de gemeenschap speelt zijn succesfactoren.
- Het team in het Enerzjyhûs neemt eigenaren bij de hand door het proces. Er ontstaat een relatie met de eigenaar. Ze regelen een afspraak voor de energiescan, ze beoordelen het scan rapport voor dat het naar de bewoner gaat, ze bellen na of ze kunnen helpen bij het aanvragen van offertes

enzovoorts. Dit is nodig omdat eigenaren anders tussentijds afhaken. De ondersteuning wordt erg gewaardeerd en er is veel aanloop in het Enerzjyhûs.

- Een succesfactor in Garyp is het onderlinge gesprek tussen bewoners die elkaar ontmoeten in kerk, op straat en bij vereniging. Door er met elkaar over te spreken worden mensen enthousiaster om mee te doen. Dit is door Corona stilgevallen. Het proces van Garyp Aardgasvrij is daardoor wel wat vertraagd.
- Bijvangst van de reuring rondom het project is dat er in het afgelopen jaar veel HR++-glas is geplaatst en zonnepanelen zijn geïnstalleerd door eigenaren die aardgasvrij nog een stap te ver vinden. De gemeente faciliteert dit via het energieloket en met RREW-subsidie.
- Er is een wachtrij voor energiescans. De scans zijn een belangrijke tool omdat ze inzicht geven in de stappen die nodig zijn en concreet handelingsperspectief geven aan eigenaren.
- Het Enerzjyhûs functioneert als huiskamer van het dorp. Iedereen weet het te vinden en komt te pas en te onpas binnen. Dit geeft een saamhorigheidsgevoel.

Lessen over opschaling

- De aanpak in Garyp zou een 'plattelandsaanpak' genoemd kunnen worden. Deze aanpak is zeker opschaalbaar naar andere dorpen. In het dorp is ons-kent-ons belangrijk. Er zijn veel verenigingen, kerken en door de geschiedenis van het dorp is er een sterk gemeenschapsgevoel en saamhorigheid. Een bekend dorpsfiguur trekt het project. Dat is een succesfactor.
- In stedelijk gebied zou deze aanpak ook opschaalbaar zijn als je daar een gezamenlijke noemer vindt in de wijk die iedereen verbindt. Gebruik maken van de gemeenschap of deze versterken door de energietransitie is een succesfactor.
- De gemeente heeft geleerd dat er geen one-size-fits-all aanpak is. Bekijk goed de differentialiteit van de gebouwde omgeving en vind bij elk type woning en wijk een goede aanpak.
- Elke woning blijft maatwerk, maar de projectgroep gaat inmiddels wel makkelijker door offertes heen. Er komt routine. Dit maakt het proces op termijn wat minder arbeidsintensief.
- Voor opschaling is continuïteit in de communicatie van groot belang. Het is verwarrend als we van de term 'aardgasvrije woning' naar 'duurzame woning' gaan overstappen. Daarbij is het nodig dat er middelen en capaciteit vrijgemaakt worden om de doelen van 2050 te kunnen halen. Er zijn nu middelen, onder andere uit het PAW-programma, maar over een paar jaar is dat op. Ook de randvoorwaarden qua wet- en regelgeving zijn nog onvoldoende ingevuld. De onduidelijkheid hierover is een zorgpunt.

Reflectie op bijdrage PAW

- De gemeente en coöperatie ervaren het contact met de accounthouder als heel prettig. De lijnen zijn kort en dat werkt goed.

- Een dashboard zou fijn zijn om te kunnen volgen wat er per project gebeurt. Naast de stand van zaken ook de knelpunten die er spelen zodat de projecten onderling van elkaar kunnen leren
- Bestuurlijk overleg is zinvol. De wethouder geeft aan moeite te hebben met de wiebelige houding van de minister en het ministerie m.b.t. de energieopgaves. Door veranderingen en afzwakking van ambities is het lastig de voortrekkersrol te vervullen en hoe je het 'verhaal' over de energietransitie goed en consequent kunt blijven vertellen. Ondersteuning hierbij is gewenst.